

Наукове дослідження виконане завдяки іменній стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук за 2022 рік.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-23>

## **ЩОДО КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ЧАСУ**

**Дем'янов В. В.**

*аспірант*

*Класичного приватного університету  
м. Запоріжжя, Україна*

Розгорнення Російською Федерацією військових дій на території України завдало значної шкоди екології та додало проблем, які вимагають негайного вирішення. Зобов'язання з приводу забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля підчас збройних конфліктів повинні стати зобов'язаннями винної сторони. Ці злочини мають бути без строку давності притягнення до відповідальності. Шкода, яка наноситься в процесі ведення бойових дій навколишньому природному середовищу, це проблеми не тільки для учасників конфлікту, а проблеми міжнародного масштабу. Введення в юрисдикцію Міжнародного кримінального суду та внесення до Римського статуту ще однієї категорії міжнародних злочинів – злочинів екоциду – зумовлено посиленням жорстокості методів та способів ведення сучасної війни, з нанесенням шкоди в глобальних масштабах.

Охорона навколишнього природного середовища – не самоціль. Вона покликана захистити людину, її здоров'я, життя теперішнього та прийдешніх поколінь. Природоохоронна діяльність ґрунтується на правових засадах. Так, ст. 50 Конституції України проголошує: «Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена» [1].

Згідно із Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» порушені права громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища мають бути поновлені, а їх

захист здійснюється в судовому порядку [2]. Відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» громадяни мають право на безпечні для здоров'я і життя продукти харчування, питну воду, умови праці, навчання, виховання, побут, відпочинок та навколишнє природне середовище, а також на достовірну інформацію про наявні й можливі фактори ризику для здоров'я та їх ступінь [3]. Проблеми охорони довкілля дістали своє відображення також в Земельному, Водному, Лісовому кодексах, Законі України «Про охорону атмосферного повітря» та інших законодавчих актах України[4–7]. У природоохоронній діяльності велике значення мають заходи кримінально-правового впливу. Кримінальний кодекс України містить окрему главу, норми якої встановлюють відповідальність за злочини, що посягають на об'єкти навколишнього природного середовища [8].

Так, відповідні органи виконавчої влади України фіксують за весь період з 24 лютого всі порушення і у після завершення війни використає їх для притягнення винної сторони до міжнародно-правової відповідальності. Постановою Кабінет Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326 затверджено відповідний Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії з метою врегулювання питань відшкодування шкоди (зокрема й екологічної) та збитків, що було завдано нашій державі Російською Федерацією (Білоруссю тощо). У постанові визначені напрямки, за завдання шкоди та збитків яким буде нести відповідальність, в тому числі і екологічні (що будуть оцінюватися поряд з іншими під час встановлення розміру понесених збитків). Це наступні екологічних показники: екологічна шкода в результаті самовільного користування надрами; екологічна шкода, завдана акваторії Чорного і Азовського морів в межах територіальних і внутрішніх вод України; збитки, завдані територіям та об'єктам природно – заповідного фонду внаслідок пошкодження чи знищення природних комплексів та об'єктів в їх межах тощо [9].

Екологічні злочини – це передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, що посягають на навколишнє природне середовище чи його окремі сфери (повітря, землю надра, води тощо). До екологічних злочинів належать: незаконне заняття рибним, звіриним та іншим водним добувним промислом; порушення ветеринарних правил; незаконне полювання; незаконне видобування корисних копалин; порушення законодавства про континентальний шельф; забруднення водойм і атмосферного повітря; забруднення моря речовинами, шкідливими для здоров'я людей або для живих ресурсів моря, чи іншими відходами і матеріалами; умисне знищення,

зруйнування чи пошкодження територій та об'єктів природно-заповідного фонду; незаконна порубка лісу тощо [10, с. 122].

Екологічна безпека – це такий стан навколишнього природного середовища, за якого гарантується запобігання й забезпечується попередження погіршення екологічної ситуації та виникнення небезпеки для здоров'я людей; під час воєнного часу та у післявоєнний періоди включатиме такі пріоритетні напрямки: реформування державного управління у природоохоронній галузі; кліматична політика: запобігання та адаптація до змін клімату; екологічна безпека та ефективне управління відходами; збалансоване використання природних ресурсів в умовах підвищеного попиту і обмежених можливостей; збереження природних екосистем і біологічного різноманіття; відновлення та розвиток природоохоронних територій та об'єктів [11].

Порушення правил екологічної безпеки – порушення порядку здійснення оцінки впливу на довкілля, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів, якщо це спричинило загибель людей, екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки; суспільна небезпечність злочину – злочинне порушення правил екологічної безпеки, яке охоплює суспільно небезпечні діяння (дії чи бездіяльність), які призводять до руйнування екологічного балансу в довкіллі, встановленого порядку використання природних ресурсів, що спричинило тяжкі матеріальні наслідки – загибель людей, екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки [12].

Таким чином, військові дії на території України викрили проблему, що потребує негайного рішення. Таке зобов'язання повинно стати пріоритетним. Порушення правил екологічної безпеки мають бути без строку давності притягнення до відповідальності. Збитки, що завдаються під час ведення бойових дій навколишньому природному середовищу, давно не є проблемою тільки сторін конфлікту, а носить міжнародний характер.

### **Література:**

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran4348#n4348>
2. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ. *Верховна рада України.*

*Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

3. Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року № 4004-XII. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>

4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

5. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>

6. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-XII. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>

7. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 року № 2707-XII. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>

8. Кримінальний кодекс України редакція від 19.05.2019, підстава – 2708-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» від 20 березня 2022 року № 326. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-п#Text>

10. Корнієнко М. В., Романюк Б. В., Мельник І. М. Курс кримінології : особлива частина : підручник : у 2 кн. ; за заг. ред. О. М. Джузи. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 480 с.

11. Розділ «Екологічна безпека» Плану відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди: чи синхронізовані напрямки з іншими робочими групами та чи є вони наскрізними у повоєнному відновленні України? *Головна Платформа рішень для менеджерів природоохоронної діяльності.* URL: <https://ecolog-ua.com/news/rozdil-ekologichna-bezpeka-planu-vidnovlennya-ukrayiny-u-voyennyu-i-pislyavoyennyu-periody-chy>

12. Порушення правил екологічної безпеки. *Безоплатна правова допомога.* URL: [https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Порушення\\_правил\\_екологічної\\_безпеки](https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Порушення_правил_екологічної_безпеки)